



Лілія ТИТАРЕНКО,
директор, вчитель вищої категорії, старший вчитель,
відмінник освіти України ЗОШ I ст. "Мрія" м. Кіровограда

Ідеї педагога-гуманіста в сучасній початковій школі

Загальноосвітня школа I ступеня "Мрія" Кіровоградської міської ради Кіровоградської області – опорна в місті й області коли йдеться про трансформацію ідей В.О.Сухомлинського для забезпечення цілісного процесу навчання та виховання особистості в системі громадянської освіти засобами новітніх технологій.

Мета опорної школи – популяризувати досвід роботи шкільного колективу з цієї проблеми, викликати інтерес до творчості В.О.Сухомлинського, бажання використовувати ідеї видатного педагога-гуманіста у практичній діяльності.

Виконувати задумане допомагає нам алгоритм, який передбачає кілька етапів.

Перший – підготовчий. Це діагностування членів педагогічного колективу; аналіз результатів діагностування, теоретичне обґрунтування вибору науково-методичної проблеми; вивчення науково-методичної літератури з цієї проблеми; відвідування уроків для виявлення практичного рівня вирішення проблеми; відвідування Павлиської школи ім. В.Сухомлинського та музею В.О.Сухомлинського.

Другий етап – це підготовка й проведення педагогічної ради; створення творчих груп; організація самоосвіти педагогічних працівників; створення "Світлиці" В.О.Сухомлинського в школі; колективне обговорення статей періодики, де висвітлюються проблемні питання.

На третьому етапі вирізняємо такі моменти: планування та проведення серії науково-методичних порад з тематики проблеми; організація й проведення серії відкритих уроків; планування і проведення серії лекцій для вчителів; проведення семінарів для вчителів міста й області; обговорення окремих аспектів проблеми на педагогічних радах; організація роботи школи з передового педагогічного досвіду: "Трансформація ідей В.О.Сухомлинського в сучасній школі".

На четвертому етапі узагальнюємо досвід роботи над проблемою. Це, зокрема: творчі звіти вчителів; моніторинг навчальних досягнень учнів, внутрішньошкільної методичної роботи, професійних досягнень педагогів; підсумкова науково-методична конференція; створення мульти-

медійного проекту, занесення його до бази даних передового педагогічного досвіду; участь учителів школи в творчих і дослідницьких лабораторіях міста й області; проведення міських та обласних семінарів, засідань творчих груп міста, області на базі школи.

На підсумковому етапі: підбиття підсумків роботи над науково-методичною проблемою, аналіз одержаних результатів; розробка авторських програм, посібників, збірок, друкування їх в періодичній пресі.

Педагогічний колектив – творча спільнота однодумців, які використовують спадщину В.О.Сухомлинського, впроваджують у навчально-виховний процес на засадах особистісно зорієнтованого навчання школярів засобами інноваційних педагогічних технологій.

Свого часу Василь Сухомлинський створив самобутню педагогічну систему, в серцевині якої – дитина з її реальним та духовним світом. Адже виховання – це, насамперед, процес розвитку та самовираження особистості, спрямований на формування світогляду дітей, осягнення ними традицій та звичаїв вітчизняної й світової культури. Він має бути цілісним, являти собою єдину комплексну систему виховних впливів школи, сім'ї, громадськості.

Відак наші педагоги постійно підвищують свій професійний рівень, відвідуючи курси, семінари, запроваджують стратегії критичного та образного мислення, ейдетики, ТРВЗ-педагогіки*, програму "Корисні звички", методику вивчення економіки в початковій школі. Скажімо, проект "Читання та письмо для критичного мислення" (ЧПКМ) має на меті: стимулювати критичне мислення учнів, викликати в них почуття відповідальності за навчання, формувати власну точку зору і водночас поважати погляди інших; готувати вчителів-інструкторів проекту ЧПКМ, вміти аналізувати мислення в ході навчання учнів тощо.

* ТРВЗ – теорія розв'язування винахідницьких задач, що передбачає творчий розвиток особистості й нестандартний підхід до проблеми.

Результат такої методики – відкриті уроки для вчителів міста й області, лекції для слухачів курсів КОППО ім. Василя Сухомлинського, приклади конспектів уроків, надруковані в методичних збірниках.

Проект "Формування образного мислення" (ФОМ).

Його мета – естетичний розвиток учнів засобами образотворчого мистецтва, стимулювання самостійного творчого мислення, когнітивних і комунікативних умінь, послідовне естетичне зростання значно ефективніше під час колективних обговорень творів мистецтва за участю педагога.

Учителі впроваджують програму на уроках образного мислення, де діти під їхнім керівництвом обговорюють твори мистецтва. Доцільно використовувати елементи програми на інших уроках (образотворче мистецтво, читання, мова тощо).

Проект "Вивчення економіки в початковій школі".

Нині колеги О.М.Жихарєва, О.М.Романушко – активні слухачі семінару-тренінгу для методистів та вчителів початкової школи з проблеми: "Методика вивчення економіки в початковій школі" в обласному центрі шкільної економічної та бізнес-освіти при Полтавському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти ім. М.В.Остроградського.

Мета економічної освіти та виховання – розвиток первісних уявлень дитини про суспільство, в якому вона живе, про його економічні закони, розвиток економічного мислення відповідно до вікових особливостей учня, вироблення навичок економічно доцільної поведінки, виховання поваги до праці, бережливого ставлення до її результатів, засвоєння школярами первинних практичних навичок грамотного споживача в ринковому суспільстві, створення підґрунтя для подальшого вивчення економіки в старших класах.

Внаслідок праці групи педагогів над проблемою економічної освіти молодших школярів розроблено посібник "Цікава економіка", схвалений до використання у навчально-виховному процесі Міністерством освіти і науки України. Управління освіти і науки Кіровоградської облдержадміністрації апробувало посібник у школах міста і області.

Методика ейдетики, розвиток образної пам'яті.

У столичному центрі "Крок" наші вчителі вивчали методику ейдетики, розвитку образної пам'яті школярів, тож використовують у навчанні методи мнемо- та ейдотехніки при запам'ятовуванні будь-якої цифрової інформації, букв, віршів, історичних дат та подій, для аналізу текстів.

Мета цієї методики: сприяти розвиткові природних можливостей дитини, можливостей для розширення меж її пам'яті, розвитку уяви, образного мислення. Про дослідження наших педагогів йшлося в освітянській пресі.

Проекти інформаційних технологій.

Педагогічні працівники ЗОШ І ступеня "Мрія" – учасники міжнародних проектів "Навчання для майбутнього" (використання інформаційних технологій) та "Корисні звички", що проводилися управлінням освіти Кіровоградської міськради та Одеським міжрегіональним ресурсним центром з питань ВП/СНІД. Створення навчальних проектів дає змогу реалізувати важливі завдання, що постали перед сучасною школою, сформувати в учнів мотивацію до навчання. Головна мета навчання за методом проектів – розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів, усвідомлення ними моральних цінностей, що сприяють самореалізації, самостійному мисленню, прийнятті важливих рішень. Цей метод передбачає використання різноманітних засобів для вирішення тих чи інших проблем, а також інтегрування знань, умінь з різних галузей науки і мистецтва. Вчителі прагнуть розвинути в учнів пізнавальні навички, вміння конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі тощо.

Відтак учні оволодівають знаннями та навичками відповідальної поведінки, що знижують імовірність прилучення до вживання ними тютюну, алкоголю та інших психоактивних речовин. Завдяки вчителям діти вчатьсся краще розуміти одне одного й критично ставитися до власної поведінки; робити вибір на користь здорового способу життя.

Участь наших педагогів у Всеукраїнському семінарі з вивчення ТРВЗ-педагогіки, що відбувся у м. Запоріжжі, дав поштовх до оновлення традиційних форм навчально-виховного процесу. В основі ТРВЗ лежить системно-функціональний підхід, що передбачає розгляд поняття як систему. Вчителі школи користуються цією теорією на уроках читання, української мови, музики, предмета "Я і Україна". Значна увага надається встановленню надсистеми (родові зв'язки) та підсистеми (видові зв'язки) стосовно системи (поняття, яке розглядається) та систематизації матеріалу у вигляді опорної схеми.

Відповідно до наказу управління освіти і науки Кіровоградської облдержадміністрації ЗОШ І ступеня "Мрія" бере участь в дослідно-експериментальній роботі всеукраїнського рівня на тему: "Художньо-естетична освіта і виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у процесі впровадження інтегрованих курсів". Наші педагоги провели майстер-класи, відкриті уроки, виступи на всеукраїнських науково-практичних семінарах, опублікували статті та розробки уроків у педагогічній пресі. Внаслідок цього з'явилися методичні поради для вчителів, які працюють за програмою "Мистецтво", тестові завдання, посібник "Викладання курсу "Мистецтво" для 1 класу" та робочий зошит

"Чарівний світ мистецтва" для 1 класу, рекомендований Міністерством освіти і науки України до використання в навчально-виховному процесі.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України школа бере участь у всеукраїнському експерименті з упровадження інноваційного освітнього проекту в навчальних закладах України за темою "Створення науково-методичних засад формування у дітей навчально-дослідницьких умінь".

В.О.Сухомлинський писав: "Творчість дітей – своєрідна сфера їхнього духовного життя, самовираження і самоутворення, в якому яскраво виявляється індивідуальна самобутність кожної дитини. Цю самобутність неможливо охопити якимись правилами, єдиними й обов'язковими для всіх" (1, т. 3, с. 54).

У практичній роботі педагогів відображено поради В.Сухомлинського щодо відповідності методів навчання структурі уроку, взагалі всіх організаційних та психолого-педагогічних елементів навчальній меті уроку, його освітньо-виховним і розвивальним завданням та змісту.

Структуру, взаємозалежність різних етапів уроку видатний педагог-земляк радить визначати на основі відповідності методів навчання освітньо-виховним і розвивальним цілям. Тож учителі ЗОШ І ступеня "Мрія" виробили структуру уроку для початкових класів, у побудові яких Василь Олександрович рекомендує виходити з таких принципів: об'єднання, злиття практичної роботи учнів з первинним сприйняттям знань, з їх поглибленням, розвитком; застосування знань як найважливішого шляху не тільки поглиблення, розвитку знань, а і їх виявлення, перевірки та обліку.

Розвиток, поглиблення знань відбувається і на уроці, і під час виконання домашніх завдань, і в ході самоосвіти. Таким чином практична робота, необхідна для закріплення, розвитку, поглиблення знань, має розподілятися на тривалий час і здійснюватися не лише під час годин, передбачених для неї програмою.

Уроки, які ґрунтуються на цих принципах, виявляються надзвичайно різноманітними за структурою та характером організації навчальної праці школярів.

Основну ділянку і форму організації шкільного навчання – урок – В.О.Сухомлинський називає дзеркалом загальної та педагогічної культури і майстерності учителя. Тому вчителі школи "Мрія" дотримуються таких заповідей педагога: "Навчати так, щоб знання здобувалися за допомогою наявних уже знань"; "Щоденно, на кожному уроці учень повинен щось здобувати своїми зусиллями – це не тільки правило сучасної школи, а й важлива закономірність виховання".

Видатний педагог стверджував необхідність всебічного розвитку дитини – інтелектуального, духовного, економічного, трудового, естетичного – в активній діяльності, у різних видах співпраці дитини й колективу. Тому в повноцінному навчальному процесі, на думку педагога, "учні повинні не лише здобувати знання, а й формувати свою натуру".

Вчений зробив вагомий внесок у найскладнішу галузь дидактики – теорію й практику розвивального навчання, зінтегрував психологічні й педагогічні знання про взаємозв'язок навчання та розвитку, пов'язав пізнавальну й трудову активність учнів з економічним середовищем, культурним оточенням дітей.

В умовах індивідуалізації та диференціації процесу навчання надзвичайно актуально звучать й інші, надзвичайно цінні дидактичні заповіді В.Сухомлинського. Зокрема, в книзі "Сто порад учителю" він зазначає: "Пам'ятайте, що нема й бути не може абстрактного учня... Мистецтво й майстерність навчання і виховання полягає в тому, щоб, розкривши сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці. А це означає, що в навчанні має бути індивідуалізація – і у змісті розумової праці (в характері завдань), і в часі".

Педагоги школи навчають дітей використовувати набуті знання в повсякденному житті. З цією метою проводяться уроки мислення і духовності, години спілкування на тему: "Значення мови для громадянина України", "Скільки коштує крапля води", виховні заходи "У нас єдина мета – Україна", "Вчинок і відповідальність", "Щоб жити в мирі й злагоді", "Творити добро".

В ЗОШ І ступеня "Мрія" вчителі постійно працюють над розвитком в учнів екологічного виховання. Так, проводяться: "Уроки мислення серед природи", "Наш дім – планета Земля", "Люби, знай і бережи свій рідний край", екологічна гра "Ми і довкілля", екопроект "Як зберегти природу?", конкурс малюнків "Яка чудова природа рідного краю", цікаві й змістовні виховні заходи "День Землі", "Світ зелені наш хай живе".

Створені на базі "Світлиці В.О.Сухомлинського" "Кімната казок", "Кімната природи", "Клас образотворчого мистецтва" стали серцевиною виховної роботи з учнями та методичної роботи з учителями. Ці кімнати і класи постійно поповнюються напрацюваннями педагогів, творчими роботами учнів та їхніх батьків.

Значна увага приділяється проблемі виховання дітей у сім'ї. Цікавими й повчальними були уроки за участю батьків за книжкою В.О.Сухомлинського "Квітка сонця". Вже стало традицією – дарувати цю книжку першокласникам, які читають її на уроках позакласного читання, на "Годинах читання" у гру-

пах продовженого дня; школярі ілюструють оповідання нашого земляка, створюють власні альбоми. На класних годинах проводяться вікторини, моделюються життєві ситуації. Учні висловлюють свої думки, розповідають, чого навчає цей твір і складають продовження історій, які їм розповів у своїх оповіданнях В.О.Сухомлинський.

Педагогічний та батьківський колективи школи визначили своїм основним завданням виховання й розвиток обдарованих та здібних учнів. Причому всі учасники навчально-виховного процесу школи вважають, що немає нездібних дітей, є діти, здібності яких ще не розкриті. І саме це завдання – розкриття творчих здібностей учнів – поставили перед собою вчителі школи й успішно виконують його. Аби виявити творчо обдарованих дітей створено всі умови, за яких кожна дитина може розвивати свої творчі та інтелектуальні здібності.

Учні школи написали два томи оповідань і казок з ілюстраціями, які використовуються на уроках зв'язного мовлення та в позаурочний час. Неабияка увага приділяється творчості учнів. Учнівські роботи друкуються у газетах "Долоньки" та "Щасливої дороги".

Завдяки казці, віршам дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем, допомагає пізнати свій народ, красу рідного краю.

Кожен педагог школи працює над вивченням педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського. Свої розробки розміщують у методичних збірках.

Особлива увага відводиться вихованню дитини в сім'ї, позитивному прикладу батька, матері. Розроблена тематика "Батьківського лекторію", де розглядаються такі питання як: "Спілкування у родині", "Традиції та звичаї родини", "Професії моїх батьків", "Допомога дитині в навчанні", "Як виховати самостійність"; чимало зусиль спрямовано на виховання дітей. Тісна співпраця школи і батьків

дає позитивні результати, зокрема в роботі гуртків студії "Пізнай світ". Особливо до душі учням екскурсії, подорожі рідним краєм та Україною.

Наслідуючи педагогічну спадщину В.О.Сухомлинського, в школі діє дитяча самоврядна організація "Бригантина", де учні роблять свої перші кроки громадянського становлення, вчать бути відповідальними за свої вчинки та долю своєї Батьківщини. Тут створено навчальне середовище, яке поліпшує освітній процес, дає змогу кожному учневі виявити себе, свої здібності та творчість.

Майстерність учителя у поєднанні з любов'ю до дітей, всебічною освіченістю, загальною й педагогічною культурою, за переконанням В.О.Сухомлинського, – запорука успіху навчально-виховного процесу.

Ми відчуваємо актуальність і життєвість ідей В.О.Сухомлинського. Школа має власний педагогічний почерк, про досягнення наших учителів красномовно свідчать перемоги в міських, обласних, Всеукраїнських конкурсах, зокрема, в номінації "Школа сучасних педагогічних технологій", досягнення "Мрії" занесено до всеукраїнського банку передового педагогічного досвіду. Ім'я школи також серед переможців всеукраїнського конкурсу "Парк педагогічної майстерності" в номінації "Майстерня професійного самовдосконалення" та інших престижних змаганнях, належно поцінованих фахівцями й експертами.

Література

1. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. – К. : Рад. Школа, 1986.
2. Сухомлинський В. О. Павлицька середня школа. – М. : Просвітництво, 1969.
3. Василь Сухомлинський. Сто порад учителям, – К. : Рад. школа, 1986.
4. С. Соловейчик "В. О. Сухомлинський про виховання", М., 1975 р.

Шановні друзі!

Триває передплата періодичних видань на 2015 рік.

Не забудьте завітати до поштових філій і передплатити необхідну Вам пресу, а насамперед – журнал "Початкова школа".

У роздрібний продаж журнал не надходить!

Передплатний індекс: 74404 – щомісячна передплата.